

Samen duurzame stappen zetten

Visie Duurzaamheid (deel A)

Gemeente Smallingerland 2022

Inhoudsopgave

1. Aanleiding	4
2. Het systeem aarde	5
Sustainable Development Goals	5
3. Visie Duurzaamheid Smallingerland	7
Ambitie	8
4. Context	10
Cirkel van invloed	10
Relatie met andere opgaven	10
Samen doen we meer!	11
Financiële, juridische en personele consequenties	11

1. Aanleiding

Duurzaamheid staat hoger op de agenda dan ooit. Er is veel aandacht voor duurzaamheid en klimaat in de media en in het publieke debat. Ook in het huidige regeerakkoord zijn klimaat en CO₂-reductie concrete doelen. Hitte, droogte, bosbranden en andere extreme weersomstandigheden en natuurrampen zoals overstromingen komen steeds vaker voor. Daarbij maakt ook de huidige geopolitieke situatie in de wereld de vraag naar betaalbare en hernieuwbare energiebronnen pijnlijk duidelijk. Deze ontwikkelingen vragen van de gemeente Smallingerland daadkracht en sturing op de onderdelen waar wij als lokale gemeente invloed op hebben.

Met deze nieuwe visie Duurzaamheid ‘Samen duurzame stappen zetten’ (deel A) en het bijbehorende **Uitvoeringsprogramma 2023-2026** (deel B) willen we richting geven aan de ontwikkelingen en handvatten bieden voor sturing op- en monitoring van resultaten. De beide documenten vervangen de bestaande Routekaart Duurzaam Smallingerland 2040 en vormen gezamenlijk het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Smallingerland. Met deze nieuwe documenten stellen we de nieuwe visie en uitvoeringsplannen vast.

In de Routekaart Duurzaam Smallingerland 2040, vastgesteld door de raad in 2016, zijn ambitieuze doelen gesteld. Veel plannen en projecten uit het Uitvoeringsprogramma 2018-2021 dat daar op volgde, zijn gerealiseerd. De Routekaart Duurzaam Smallingerland 2040 is toe aan vernieuwing. Onze omgeving verandert zichtbaar. Er zijn belangrijke wijzigingen in wetgeving opgetreden, zoals bijvoorbeeld het Klimaatakkoord, Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en het Gasbesluit (woningen en gebouwen van het aardgas af).

Daarnaast is in het voorjaar van 2022 de Omgevingsvisie vastgesteld in de raad. Duurzaamheid is daarin een leidend principe en verdient een nadere uitwerking.

Als we grotere stappen willen maken op gebied van duurzaamheid en meer focus willen aanbrengen vraagt dat een meer planmatig aanpak. Die leggen we hier voor.

De afgelopen tijd zijn veel gesprekken gevoerd met inwoners, ondernemers en betrokken organisaties in het kader van de Omgevingsvisie (vastgesteld in voorjaar 2022) en de Transitievisie Warmte (vastgesteld eind 2021). De input uit die gesprekken is uiteraard beland in de Omgevingsvisie en de Transitievisie Warmte en meegenomen in de Duurzaamheidsvisie en het Uitvoeringsprogramma 2023-2026.

Daarnaast gebeurt er al veel op het gebied van duurzaamheid in de huidige gemeentelijke organisatie. Deze activiteiten en resultaten zijn niet los te zien van het programma Duurzaamheid.

Leeswijzer

In hoofdstuk twee gaan we nader in op het systeem aarde, hoe het functioneert en wat het betekent als we handelen van deze principes. Vervolgens komt in hoofdstuk 3 onze visie aan bod. In hoofdstuk vier gaan we nader in op de context en onze cirkel van invloed. Ook is er aandacht voor de relatie met andere opgaven en de beschikbare financiën.

2. Het systeem aarde

Duurzaamheid is een algemeen begrip. Waar hebben we het precies over? Wat ons betreft gaat het over alle acties en activiteiten die bijdragen aan een toekomstbestendige wereld. Volhoudbare maatregelen, die bijdragen aan een leefbaar bestaan in Smallingerland. We vragen op dit moment veel meer van de aarde dan dat de aarde kan dragen. World Overshootday, de dag waarop we alle hulpbronnen die voor dat jaar beschikbaar zijn, hebben opgebruikt, valt elk jaar eerder. Nu al op 28 juli. We hebben bijna twee aardbollen nodig voor alles wat we willen doen of hebben; hiermee putten we het systeem stelselmatig uit.

Wij zien de aarde waar we op leven als een systeem. Een systeem waarin alles met alles samenhangt. Het systeem staat open voor energie, maar is gesloten voor materie. Alles wat in de koepel van de aarde is, blijft daar ook, in welke vorm of hoedanigheid ook. Waar gaat het dan mis? Dit zijn de vier principes van onduurzaamheid, gebaseerd op tientallen onderzoeken van wetenschappers:

1. We breken de natuur sneller af dan deze kan herstellen
2. We brengen teveel en te snel stoffen uit de aardkorst in het milieu
3. We brengen teveel en te snel natuurvreemde stoffen in de aardkorst
4. We beperken mensen bij het kunnen vervullen van hun basisbehoeften

Als je weet waar het fout gaat, kun je vervolgens systeemvoorwaarden formuleren om het beter te maken.

- ✓ We geven de natuur de tijd en ruimte om te herstellen.
- ✓ We zorgen dat er niet geen/weinig stoffen uit de aardkorst worden gehaald.
- ✓ We zorgen dat chemische stoffen niet in de natuur of in het water terechtkomen.
- ✓ We zorgen dat mensen in basisbehoeftes kunnen voorzien.

Als we met deze voorwaarden rekening houden bij onze keuzes, dan blijft of wordt de aarde een veilige, gezonde en leefbare plek.

Sustainable Development Goals

De Sustainable Development Goals (SDG's) zijn zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. Ze zijn een overkoepelend kompas voor uitdagingen als armoede, kansenongelijkheid in het onderwijs en de klimaatcrisis en duurzame ontwikkeling.

De Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 door de Verenigde Naties vastgesteld als de nieuwe mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030.

In 2017 heeft de gemeente Smallingerland zich verbonden aan deze doelen. De doelen zijn ondergebracht in drie pijlers: biosfeer, maatschappij en economie. Deze pijlers hangen onderling nauw met elkaar samen. Door het behalen van de maatschappelijke resultaten binnen het programma Duurzaamheid dragen we bij aan het behalen van de SDG's.

De Duurzaamheidsvisie is vanuit haar centrale doelstelling in de basis Klimaatactie (SDG 13). In de Omgevingsvisie zijn een aantal SDG's direct gekoppeld aan het leidende principe duurzaamheid, namelijk SDG's 7, 11, 12, 13 en 15. In deel B, het bijbehorende Uitvoeringspro-

gramma, komen aanvullend op de Omgevingsvisie nog andere SDG doelen aan bod. Per opgave geven we aan welk SDG-doel hieraan (in uitvoering het project of de activiteit) bijdraagt.

3. Visie Duurzaamheid Smallingerland

De gemeente Smallingerland is een gemeente met duurzame hoofdkern Drachten en duurzame dorpen, waar we op goed weg zijn naar energieneutraliteit, en waar we evenveel energie opwekken als we gebruiken. We zijn zoveel mogelijk van het aardgas af en wonen, werken en leven energieneutraal. Ons vervoer is op weg naar emissievrije mobiliteit in 2050, we gebruiken zo weinig mogelijk fossiele brandstoffen en gaan zuinig om met onze grondstoffen. We bouwen aan een leefomgeving met volop ruimte voor biodiversiteit, water en natuur. Een omgeving die zich aanpast aan een veranderend klimaat, maar waar we ook werken aan het voorkomen van verdere klimaatverandering.

Duurzaamheid is een breed werkveld, dat op alle fronten volop in ontwikkeling is. Het Klimaatakkoord uit 2019 is een leidende afspraak voor overheid en beleidsmakers op het gebied van energie en warmte. Belangrijke onderdelen zijn de Regionale Energie Strategie en de Transitievisie Warmte, met de bijbehorende Wijkuitvoeringsplannen.

De Nederlandse politiek heeft een doel vastgesteld: in 2030 stoten we in Nederland 55% minder broeikasgassen en andere gassen uit dan we in 1990 deden. Recentelijk heeft het kabinet de doelen aangescherpt naar 60% in 2030. Als gemeente Smallingerland dienen wij daar naar te handelen. Het Klimaatakkoord gaat over de maatregelen die we de komende jaren nemen om dit doel te halen. Het Klimaatakkoord is een belangrijk deel van de Nederlandse invulling van het Klimaatverdrag van Parijs. Daarin hebben 195 landen, inclusief Nederland, afgesproken om in 2050 de stijging van de gemiddelde wereldtemperatuur te beperken tot ruim onder 2 graden Celsius, en zo mogelijk 1,5 graden Celsius.

Het belangrijkste broeikasgas is koolstofdioxide (CO₂). Maar we richten ons ook op het verminderen van de uitstoot van andere broeikasgassen die bijdragen aan opwarming van de atmosfeer, zoals methaan (CH₄) en lachgas (N₂O).

Ook op andere terreinen zijn er landelijk verschillende doelen opgesteld. Zo werken we toe naar emissievrije mobiliteit en optimale bereikbaarheid in 2050. Daarnaast is er een Delta-programma Ruimtelijke adaptatie 2018 waarin afgesproken is dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig ingericht moet zijn. Ook het programma Nederland Circulair in 2050 van de Rijksoverheid geeft richting aan onze gemeentelijke doelen. ondergebracht in drie pijlers: biosfeer, maatschappij en economie. Deze pijlers hangen onderling nauw met elkaar samen. Door het behalen van de maatschappelijke resultaten binnen het programma Duurzaamheid dragen we bij aan het behalen van de SDG's.

Ambitie

De duurzame ambitie van Smallingerland is: “Het Smallingerland van 2040 is een Smallingerland dat duurzaam, schoon, sociaal en veilig is.”

We koppelen deze visie nadrukkelijk aan de concrete doelen van het Klimaatakkoord en zetten de komende jaren gerichte stappen naar het toekomstbeeld zoals hierboven is weergegeven in het toekomstbeeld 2040.

We werken opgavegericht. De maatschappelijke opgaven zijn leidend. Het programma Duurzaamheid werkt zoveel mogelijk samen met verschillende teams, partners, inwoners, ondernemers en organisaties aan die opgaven. We organiseren het programma zodanig dat we snel kunnen meebewegen met ontwikkelingen en veranderingen. We staan daarbij in een open relatie met de omgeving om te horen wat er speelt zodat we samen voor oplossingen kunnen zorgen.

Op basis van het Klimaatakkoord zijn er drie opgaven geformuleerd voor de gemeente Smallingerland, namelijk: energie, klimaatadaptatie & biodiversiteit, en circulariteit. Daarnaast is er een verbindende opgave voor duurzame bedrijfsvoering. Alle opgaven worden in het uitvoeringsprogramma nader beschreven. Er is per opgave een deelvisie geformuleerd:

Energie

We gebruiken zo weinig mogelijk energie en wat we gebruiken is zoveel mogelijk duurzaam opgewekt. Het energienetwerk wordt zo efficiënt mogelijk gebruikt. We werken aan het veiligstellen van de energievoorziening voor onze inwoners. Voor alle inwoners en bedrijven is energie toegankelijk en beschikbaar. Onze leefomgeving nodigt uit tot duurzame en gezonde vervoersbewegingen. Hierdoor verminderen we de CO₂-uitstoot en worden de negatieve effecten op het klimaat tegen gegaan. In 2050 hebben wij in Smallingerland geen aardgas meer nodig om in onze energiebehoefte te voorzien.

Klimaatadaptatie & Biodiversiteit

Gemeente Smallingerland past de openbare ruimte aan op de verwachte veranderingen van het klimaat. Hierbij besteden we aandacht aan de thema's wateroverlast, droogte, hittestress en biodiversiteit. We richten ons op het zoveel mogelijk voorkomen van wateroverlast bij hoge neerslag, het verminderen van de negatieve effecten van de toenemende temperatuur en droogte, het verminderen van hittestress en werken aan het herstel en versterken van de biodiversiteit in onze gemeente. De opgave gaat om de fysieke inrichting, het beheer daarvan en bewustwording op het gebied van klimaatadaptatie.

Circulariteit

Gemeente Smallingerland streeft naar een circulaire samenleving waarin we zorgvuldig omgaan met de beschikbare grondstoffen en materialen. We gebruiken wat de aarde ons geeft zodanig dat onze vraag en het aanbod van de aarde in balans zijn. We maken optimaal gebruik van onze grondstoffen en door het sluiten van kringlopen doen we meer met minder. Afval bestaat niet.

Duurzame Bedrijfsvoering

De gemeente Smallingerland heeft een voorbeeldfunctie als het gaat om duurzame bedrijfsvoering. We minimaliseren onze CO₂ voetafdruk. Om deze voorbeeldrol te kunnen aannemen hanteren we een integrale aanpak. De belangrijkste pijlers zijn energie, klimaatadaptatie en circulariteit. Om de gemeentelijke organisatie draaiende te houden, gebruiken we energie voor onze gebouwen, voor ons vervoer, produceren we afval, kopen we producten in en besteden we werkzaamheden aan. Onze activiteiten hebben een impact op de klimaatverandering, onze leefomgeving en de economie.

Het ligt in hoge mate binnen onze invloedssfeer om in onze bedrijfsvoering duurzaamheid te bevorderen. De huidige wetgeving eist steeds meer ook van ons. Onze drijfveer is om onze impact te verminderen en daarom nemen we duurzaamheid steeds meer in onze interne bedrijfsvoering mee

In deel B, het uitvoeringsprogramma, volgt per opgave een uitwerking met een beschrijving van de maatschappelijke opgave en visie op de opgave. Ook tref je een opsomming van plannen en projecten voor de periode 2023-2026 in een canvas.

Het Uitvoeringsprogramma 2023-2026 (deel B) is een dynamisch document. De activiteiten en de resultaten van dat uitvoeringsprogramma zullen jaarlijks worden gemonitord en tweejaarlijks worden geëvalueerd en bijgesteld. De ambities en doelstellingen voor de langere termijn vragen naar verwachting aanpassing. Dat betekent dat ook plannen en projecten voor het uitvoeringsprogramma steeds aangepast en aangevuld worden. Zo houden we ruimte om samen met de gemeenteraad, inwoners, bedrijven en organisaties slim te kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen rondom duurzaamheid en kunnen we bijsturen waar nodig. In de planning sluiten we aan bij de Planning- en Control-cyclus van de raad. Zo lopen plannen en gevraagde investeringen parallel.. Ook zetten we in op een goede monitoring van behaalde resultaten van onder andere CO₂-reductie.

Het uitvoeringsprogramma is tot stand gekomen met de verschillende teams in de organisatie. In het voorjaar van 2022 vonden workshops Duurzaamheid in je werk plaats in acht teams. Daarnaast is veel informatie opgehaald in gesprekken met collega's (interne stakeholders). De input uit deze rondes leverde veel op voor het Uitvoeringsprogramma. Het programma Duurzaamheid werkt als aanjager en ondersteuner voor de organisatie. Daarnaast initiëren we zelf ook activiteiten. Waar nodig zetten we nieuwe ontwikkelingen in gang. Samen geven we invulling aan het thema duurzaamheid.

4. Context

Cirkel van invloed

We doen wat we kunnen. Met de inzichten die we nu hebben, met het beleid dat er is en met het geld dat beschikbaar is gesteld door de raad. De opgave tot CO2-reductie is enorm; we realiseren ons dat we niet de wereld op onze schouders kunnen nemen. We werken aan stappen waar we invloed op hebben en dragen bij aan een zo hoog mogelijke CO2-reductie om klimaatverandering tegen te gaan. Dat doen we op het grondgebied van Smallingerland, met goede keuzes voor het gemeentelijk grondgebied en onze eigen organisatie. Daar ligt onze cirkel van invloed.

Relatie met andere opgaven

Het programma Duurzaamheid staat niet alleen voor de opgave te verduurzamen. Het is een integrale opgave. Samen werken we aan een duurzaam Smallingerland.

We hebben uiteraard te maken met bestaand en vastgesteld beleid en werken zoveel mogelijk samen binnen en buiten de organisatie. Hieronder schetsen we de context waarin wij opereren. Duurzaamheid is het leidend principe in de Omgevingsvisie. Dit betekent dat duurzaamheid deel uit maakt van het afwegingskader bij de vorming van omgevingsplannen en initiatieven die niet vergunningsvrij zijn en niet passen binnen het omgevingsplan.

Duurzaamheid is een belangrijk onderdeel in het programma Omgeving. Deze Duurzaamheidsvisie en het Uitvoeringsprogramma zijn een uitwerking van de Omgevingsvisie.

De thema's Goed voelen, Erbij Horen, Ertoe Doen en Zeker Bestaan staan in de Samenlevingsvisie, en zijn verder uitgewerkt in de visie Sociaal Domein: De Kracht van Smallingerland. De gemeenschappelijke deler is het voorzien in de basisbehoeften van de mens.

Samen doen we meer!

In Smallingerland staat de mens voorop. De kracht van de gemeente Smallingerland is de kracht van de samenleving. Voor de uitvoering van het programma Duurzaamheid kiezen we voor een coöperatieve benadering. Samenwerking tussen de gemeente en onze inwoners en (maatschappelijke) organisaties en bedrijven, tussen inwoners onderling, tussen organisaties en alles daar tussenin. Maar ook de samenwerkingen tussen overheden over de gemeentegrens heen (Provincie Friesland, Regiodeal, Zuidoost Friesland, RES regio, Vereniging Circulair Friesland etc.). In het uitvoeringsprogramma bevindt zich ook het onderdeel Communicatie en samen stappen zetten. We ondersteunen inwoners en ondernemers om stappen te zetten en bieden handelingsperspectief.

Financiële, juridische en personele consequenties

Voor het uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2023-2026 is € 270.000 nodig en minstens 3,5 fte. Dit kan worden gedekt uit de beschikbare middelen voor duurzaamheid.

In de begroting 2023 zijn er vanuit het Coalitieakkoord 'Samen doen we meer' structurele middelen opgenomen om de formatie op te hogen met € 250.000. Ook zijn er in de begroting middelen opgenomen voor de realisatie van een breder inzetbaar duurzaamheidsloket (€ 105.000) en een voucher energiebesparende maatregelen voor inwoners (€ 500.000).

De begroting 2023 moet nog worden vastgesteld door de gemeenteraad.

In 2022 en 2023 zijn er extra middelen voor de warmtetransitie beschikbaar gesteld (€ 200.000 per jaar). Daarnaast haalt het team incidentele subsidies vanuit het rijk binnen, zoals de RRE en RREW, of komt er geld beschikbaar voor energiearmoede en naar verwachting het Nationaal Isolatie Programma. Deze extra middelen zijn noodzakelijk om de geformuleerde doelen in de Visie te kunnen realiseren.

De komende jaren wordt steeds helderder hoeveel capaciteit en middelen nodig zijn voor goede uitvoering.

GOED VOELEN

We voelen ons vrij om mee te doen

ERBIJ HOREN

We voelen ons verbonden en niet alleen

ERTOE DOEN

We dragen bij aan wat we belangrijk vinden

ZEKER BESTAAN

We kunnen goed rondkomen

STAD DRACHTEN

Drachten ligt centraal en heeft aantrekkelijke voorzieningen

MAAKINDUSTRIE

Drachten heeft een aantrekkelijk innovatief klimaat voor nieuwe bedrijvigheid

WIJKEN EN DORPEN

Drachten en de dertien dorpen werken samen aan een prettig woonklimaat

BUITENGEBIED

Het buitengebied van Drachten biedt ruimte voor wonen, ondernemen en vrijetijdsbesteding

Gemeente Smallingerland
Gauke Boelensstraat 2
9203 RM Drachten
Telefoon: (0512) 58 12 34